

Education at a Glance 2007: OECD Indicators

Summary in Polish

Edukacja w zarysie – 2007: wskaźniki OECD

Podsumowanie w języku polskim

- *Edukacja w zarysie* to roczne kompendium danych o systemach edukacji w krajach OECD i partnerskich. W kompendium zostały omówione następujące kluczowe zagadnienia: udział i osiągnięcia w zakresie edukacji, wydatki, kształcenie ustawiczne i warunki panujące w szkołach.
- Wydanie z 2007 r. koncentruje się w szczególności na szkolnictwie wyższym i zawiera wnioski, że mimo szybkiego rozwoju tej formy edukacji nie ma żadnych przesłanek wskazujących na obniżenie wartości kwalifikacji oświatowych.
- Ponadto w publikacji po raz pierwszy podjęto temat skuteczności edukacji i wskazano działania niezbędne do zapewnienia poziomu opłacalności reformy szkolnictwa takiego samego, jak obserwowany w innych branżach.

Edukacja w zarysie to roczne zestawienie danych i analiz dotyczących kształcenia w krajach OECD, zawierające obszerny, porównywalny i aktualny zbiór wskaźników dotyczących działania systemów edukacji w 30 krajach członkowskich OECD i w wielu krajach partnerskich. Główne omawiane tematy to:

- udział i osiągnięcia w systemie edukacji,
- nakłady na szkolnictwo ze środków prywatnych i państwowych,
- stan kształcenia ustawicznego,
- kondycja uczniów i nauczycieli.

Wydanie z 2007 r. zawiera analizę wpływu rozwoju szkolnictwa wyższego na rynki pracy. W ostatnich dekadach w krajach OECD znacząco wzrósł odsetek absolwentów wyższych uczelni. Czy jednak za zwiększoną podażą dobrze wykształconych pracowników poszło powstanie lepiej płatnych miejsc pracy? Czy któregoś dnia wszystkie osoby z wyższym wykształceniem będą pracować za pensję minimalną? W publikacji *Edukacja w zarysie – 2007* wykazano, z wykorzystaniem aktualnych danych i wskaźników porównywalnych dla krajów OECD, że rozwój szkolnictwa wyższego ma pozytywny wpływ zarówno na jednostki, jak i na gospodarki krajowe, i że dotychczas nie ma oznak wskazujących na „inflację” wartości kwalifikacji.

Po raz pierwszy w publikacji podjęto zagadnienie wskaźnika wydajności (skuteczności) kształcenia (wskaźnik B7). Wskaźnik ten, choć nadal ma charakter eksploracyjny, pokazuje zakres działań, jakie są potrzebne, aby edukacja odrodziła się tak jak inne branże oraz aby była bardziej opłacalna w czasie, gdy budżety państw znajdują się pod coraz większą presją.

Poniżej przedstawiono najważniejsze ustalenia zawarte w tym wydaniu.

Zanotowano widoczny postęp w zakresie liczby osób z wykształceniem średnim na obszarze OECD.

W 22 z 29 krajów OECD oraz w krajach partnerskich – w Estonii, Izraelu, Federacji Rosyjskiej i Słowenii, 60% lub więcej osób dorosłych ukończyło co najmniej szkołę średnią, zaś 26% szkołę wyższą. Z ustaleń wynika także, że:

– W krajach członkowskich OECD odsetek osób w wieku 25–34 lat, mających wykształcenie średnie, jest średnio o 13 punktów procentowych wyższy niż w grupie osób w wieku 45–54 lat.

– We wszystkich krajach OECD młodsze osoby dorosłe (w wieku 25–34 lat) zwykle mają tytuły naukowe z zakresu nauk ścisłych przeszło trzy razy częściej niż starsze osoby dorosłe (w wieku 55–64 lat). W przypadku wykształcenia inżynierskiego współczynnik ten spada już jednak do dwóch. W Danii, Niemczech, na Węgrzech i w Norwegii rynek pracy będzie wkrótce opuszczać liczba inżynierów większa niż liczba tych, którzy wkroczyli na niego w ostatnich latach.

Tabela A1.1a. Poziom wykształcenia: dorosła populacja (2005)

Country	Percentage (%)
Albania	10.0
Andorra	100.0
Australia	10.0
Austria	10.0
Bahrain	10.0
Bangladesh	10.0
Belgium	10.0
Bolivia	10.0
Bosnia and Herzegovina	10.0
Brazil	10.0
Bulgaria	10.0
Canada	10.0
Chile	10.0
China	10.0
Czechia	10.0
Denmark	10.0
Egypt	10.0
Estonia	10.0
France	10.0
Germany	10.0
Greece	10.0
Guatemala	10.0
Hungary	10.0
India	10.0
Indonesia	10.0
Ireland	10.0
Israel	10.0
Italy	10.0
Japan	10.0
Korea	10.0
Lithuania	10.0
Luxembourg	10.0
Mexico	10.0
Moldova	10.0
Netherlands	10.0
New Zealand	10.0
Norway	10.0
Poland	10.0
Portugal	10.0
Romania	10.0
Russia	10.0
Slovakia	10.0
Slovenia	10.0
Spain	10.0
Sweden	10.0
Switzerland	10.0
Taiwan	10.0
Tanzania	10.0
Turkey	10.0
Ukraine	10.0
United Kingdom	10.0
United States	10.0
Vietnam	10.0
Yemen	10.0

– Młodszy ludzie są bardziej skłonni do podejmowania studiów na kierunkach związanych z naukami społecznymi, biznesem i prawem. Niemal jedna trzecia dorosłych obywateli studiowała te kierunki, zaś tytuły naukowe z tych dziedzin uzyskało przeszło 3,5 razy więcej osób młodszych niż starszych.

– W krajach OECD stosunek liczby osób młodszych z wykształceniem pedagogicznym do liczby osób starszych z takim wykształceniem wynosi ok. 1. W Danii, Niemczech, Niderlandach, Szwecji i Wielkiej Brytanii stosunek ten wynosi mniej niż 1, co wskazuje na potencjalny problem w nadchodzących latach, gdy trudno będzie znaleźć następców pracowników w sektorze edukacji, którzy przejdą na emeryturę.

Więcej młodych ludzi zdobywa wykształcenie średnie¹, a stosunek płci ulega zmianie.

Od 1995 r. liczba osób kończących szkoły średnie w krajach OECD o porównywalnych danych wzrosła średnio o 7%. W 21 z 24 krajów OECD liczba absolwentów przekracza 70%, a w Finlandii, Niemczech, Grecji, Irlandii, Japonii, Korei i Norwegii wynosi lub przekracza 90%. Jednocześnie zmniejsza się różnica między odsetkiem absolwentów w Meksyku i Turcji a odsetkiem w pozostałych krajach OECD.

– Obecnie kobiety częściej zdobywają wykształcenie średnie niż mężczyźni – odwrotnie niż bywało w przeszłości. Liczba kobiet kończących szkoły średnie jest obecnie niższa jedynie w Korei, Szwajcarii i Turcji, zaś równa liczbie mężczyzn jedynie w kraju partnerskim – Słowenii.

– W wielu krajach mężczyźni częściej uczą się w szkołach zawodowych, jednak niemal w połowie reprezentowanych państw kobiety wybierają takie kierunki równie często lub częściej niż mężczyźni.

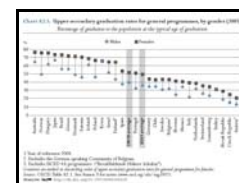
Rośnie także liczba absolwentów szkół wyższych.

W 24 krajach OECD o porównywalnych danych średnio 36% studentów odnośnej grupy wiekowej uzyskało tradycyjny tytuł uniwersytecki. W Austrii, Finlandii, Włoszech, Portugalii, Republice Słowackiej i Szwajcarii w ostatnich 10 latach liczba absolwentów podwoiła się. Jednakże między poszczególnymi krajami istnieją znaczne rozbieżności, jeśli chodzi o odsetek studentów, którzy ukończyli z sukcesem studia uniwersyteckie lub zawodowe. Wskaźniki pokazują, że:

– Odsetek absolwentów tradycyjnych uniwersytetów waha się od 20% lub mniej w odnośnej grupie wiekowej w Austrii, Niemczech i Turcji do przeszło 40% w Australii, Danii, Finlandii, Islandii, Włoszech, Niderlandach, Nowej Zelandii, Norwegii i Polsce.

– Odsetek absolwentów krótszych studiów zawodowych wynosi 9%, a absolwentów kierunków dających specjalistyczne kwalifikacje naukowe – 1,3%.

[Wykres A2.3. Odsetek absolwentów średnich szkół II stopnia o profilu ogólnokształcącym, z podziałem wg płci \(2005\)](#)



[Wykres A3.1. Odsetek absolwentów szkół wyższych typu A \(1995, 2000, 2005\)](#)



¹ Średnie wykształcenie odpowiadające poziomowi ISC3.

– W 19 krajach OECD, dla których dostępne są takie dane, średnio 30% studentów rozpoczęło studia, ale ich nie ukończyło.

Istnieją znaczące różnice pod względem odsetka młodych ludzi spodziewających się kontynuować naukę w szkołach wyższych.

Okolo 57% 15-latków w krajach OECD spodziewa się pójść na studia, jednak odsetek ten waha się od 95% uczniów w Korei do zaledwie 21% uczniów w Niemczech. Wskaźniki pokazują, że oczekiwania w poszczególnych krajach są różne, zależnie od osiągnięć indywidualnych, płci, pochodzenia społeczno-ekonomicznego i statusu imigracyjnego.

– Dane zebrane w 2003 r. w ramach Międzynarodowego Programu Oceny Uczniów (PISA) pokazują, że oczekiwania 15-latków co do ukończenia przez nich studiów uniwersyteckich są mocno związane z ich wynikami w zakresie matematyki i czytania.

– Niezależnie od względnych zdolności naukowych 15-latkowie o gorszym pochodzeniu społeczno-ekonomicznym rzadziej spodziewają się ukończyć szkołę wyższą niż ci, których zaplecze społeczno-ekonomiczne jest lepsze.

– W większości krajów 15-letni uczniowie z rodzin imigrantów częściej spodziewają się zdobyć wykształcenie uniwersyteckie niż ich rówieśnicy pochodzący z danego kraju. Względne oczekiwania tych uczniów są większe nawet w porównaniu z uczniami pochodzenia miejscowego o podobnych uzdolnieniach i zapleczu społeczno-ekonomicznym.

Integracja imigrantów dużym wyzwaniem dla szkół i społeczności.

Migracja międzynarodowa stała się w większości krajów OECD poważnym problemem, co dało początek intensywnej debacie na temat skutecznej integracji imigrantów w społeczeństwie i na rynku pracy. Program PISA dodaje do dyskusji nowy, ważny element, oceniając sukcesy edukacyjne 15-latków z rodzin imigranckich. Przed systemami edukacyjnymi, zwłaszcza w Europie, stoi z pewnością spore wyzwanie. Wskaźniki pokazują, że:

– W 14 krajach OECD o największych populacjach imigrantów uczniowie z pierwszego pokolenia imigrantów sytuują się na skali oceny zdolności matematycznych PISA o średnio 48 punktów, tj. przeszło rok szkolny nauki, niżej od swoich rówieśników pochodzenia miejscowego. Uczniowie z drugiego pokolenia rodzin imigranckich także wykazują znaczące zaległości, odpowiadające 40 punktom skali oceny. W Kanadzie, Luksemburgu, Szwecji i Szwajcarii oraz w kraju partnerskim, jakim jest chiński Hongkong, studenci drugiego pokolenia mają zdecydowanie lepsze wyniki niż studenci pierwszego pokolenia; w Szwajcarii rozbieżność ta jest mniejsza o 31 punktów skali oceny, a w Szwecji o 58.

– Uczniowie z rodzin imigranckich w poszczególnych krajach osiągają wyniki gorsze w zróżnicowanym stopniu: w Australii, Kanadzie i Nowej

[Okno C3.1. Długofalowy wzrost liczby studentów uczących się poza swoim krajem](#)



² W szkołach publicznych i na studiach dziennych w uczelniach publicznych.

Zelandii różnica między nimi a rówieśnikami pochodzenia miejscowego jest nieznaczna, zaś w Belgii i Niemczech, nawet w przypadku dzieci z drugiego pokolenia imigrantów, wynosi ponad 90 punktów.

Niewiele społeczeństw może pozwolić sobie na to, aby pozyskiwać osoby z wykształceniem wyższym wyłącznie z rodzin bogatych w dobra materialne oraz/lub kapitał ludzki.

Różnice między krajami pod względem skuteczności zapewniania uczniom z rodzin robotniczych dostępu do wykształcenia wyższego są duże. Spadek liczby stanowisk dla osób niewykwalifikowanych w krajach rozwiniętych oznacza, że pracownicy o niskich kwalifikacjach stają się coraz większym obciążeniem społecznym i mogą doświadczać o pogłębiającej się dyskryminacji. Wyrównanie szans uczniów z mniej i bardziej zamożnych rodzin to nie tylko kwestia równości, ale także sposób na zwiększenie puli rekrutacyjnej na stanowiska wymagające wysokich kwalifikacji oraz zwiększenie ogólnej konkurencyjności siły roboczej. Wskaźniki pokazują, że:

– w wielu krajach uczniowie znacznie częściej trafiają na studia wyższe, jeśli ich ojcowie mają wyższe wykształcenie. Irlandia i Hiszpania zapewniają najbardziej wyrównany dostęp do kształcenia wyższego, zaś w Austrii, Francji, Niemczech i Portugalii prawdopodobieństwo uzyskania wykształcenia wyższego przez uczniów z rodzin robotniczych jest o mniej więcej połowę mniejsze, niż wskazywałyby to ich odsetek w populacji.

Im więcej lat spędzonych na kształceniu, tym większa szansa na zatrudnienie i lepsze zarobki.

Gospodarki krajów OECD coraz mocniej opierają się na stabilnej podaży dobrze wykształconych pracowników i ta tendencja prawdopodobnie będzie się umacniać. W miarę starzenia się społeczeństw w państwach OECD wyższy poziom wykształcenia i dłuższy udział w zatrudnieniu pomoże w ograniczeniu stopnia zależności oraz zmniejszy obciążenie z tytułu emerytur finansowanych ze środków publicznych. Wskaźniki pokazują, że:

– W większości krajów OECD wskaźniki zatrudnienia rosną wraz z poziomem wykształcenia. Z kilkoma wyjątkami stopa zatrudnienia absolwentów uczelni wyższych jest znacząco wyższa niż absolwentów szkół średnich.

– Różnice między stopą zatrudnienia mężczyzn i kobiet są większe w grupie osób o niższym wykształceniu. W grupie osób bez wykształcenia średniego szanse zatrudnienia w przypadku mężczyzn są o 23% wyższe niż w przypadku kobiet. Różnica ta spada do 10 punktów procentowych w przypadku osób najlepiej wykształconych.

– W 25 krajach OECD i kraju partnerskim, jakim jest Izrael, osoby o wykształceniu uniwersyteckim i wyższym naukowym zarabiają co najmniej o 50% więcej niż osoby, które nie zdobyły wykształcenia średniego II stopnia.

Wykres A9.1. Prywatna wewnętrzna stopa zwrotu na osobę kończąca studia wyższe, ISCED 5/6 (2003)



Kraje OECD wydają na instytucje edukacyjne 6,2% łącznego PKB i zaczynają poświęcać więcej uwagi skuteczności swoich systemów edukacji.

Rozwojowi edukacji towarzyszą potężne inwestycje finansowe. W latach 1995–2004 łączne wydatki na instytucje edukacyjne wszystkich poziomów wzrosły w krajach OECD średnio o 42%. Wskaźniki pokazują, że w krajach OECD przy zachowaniu obecnych nakładów można poprawić wyniki nauczania o 22%. Wnioski:

- wydatki na podstawowe usługi edukacyjne (oprócz działalności badawczo-rozwojowej i usług pomocniczych) w instytucjach kształcenia wyższego wynoszą średnio 7664 USD na studenta, wahając się od 4500 USD lub mniej w Grecji, Włoszech, Polsce i Turcji do przeszło 9000 USD w Australii, Austrii, Danii, Norwegii, Szwajcarii i Stanach Zjednoczonych;

- kraje OECD wydają średnio 81 485 USD na ucznia w trakcie edukacji podstawowej i średniej: od mniej niż 40 000 USD w Meksyku, Polsce, Republice Słowackiej i Turcji do 100 000 USD lub więcej w Austrii, Danii, Islandii, Luksemburgu, Norwegii, Szwajcarii i Stanach Zjednoczonych;

- niższe wydatki jednostkowe niekoniecznie wiążą się z gorszymi wynikami. Przykładowo łączne wydatki w Korei i Niderlandach są niższe niż średnia OECD, a jednak uczniowie z tych krajów w badaniu PISA z 2003 r. znaleźli się wśród najlepszych.

Prywatne źródła finansowania edukacji nabierają coraz większego znaczenia...

Kraje OECD przeznaczają średnio 13,4% łącznych wydatków publicznych na instytucje edukacyjne, przy czym odsetek ten wynosi od 10% lub mniej w Republice Czeskiej, Niemczech, Grecji, Włoszech i Japonii do przeszło 20% w Meksyku i Nowej Zelandii. W 2004 r. średnio 87% wydatków na wszystkie szczeble szkolnictwa pochodziło ze źródeł publicznych. We wszystkich krajach, dla których dostępne są porównywalne dane, łączne wydatki publiczne na wszystkie szczeble edukacji w latach 1995–2004 wzrosły. Jednocześnie jednak w niemal dwóch trzecich tych państw finansowanie ze środków prywatnych wzrosło jeszcze bardziej. Około 24% nakładów na szkolnictwo wyższe i 20% nakładów na kształcenie przedszkolne pochodziło ze źródeł prywatnych.

Między krajami OECD występują znaczne różnice w wysokości opłat za kształcenie.

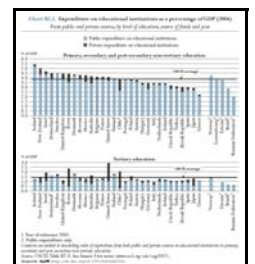
W jednej czwartej krajów OECD (Skandynawia, Republika Czeska, Irlandia Polska²) nie pobiera się czesnego. Także w jednej czwartej krajów OECD i krajów partnerskich instytucje edukacyjne pobierają od studentów krajowych czesne w wysokości przekraczającej 1500 USD.

- W krajach OECD, w których studenci muszą płacić czesne i mogą korzystać z wyjątkowo dużych dotacji publicznych, dostęp do szkolnictwa

[Wykres B2.1. Wydatki na instytucje oświatowe jako odsetek PKB w odniesieniu do wszystkich szczebli edukacji \(1995, 2004\)](#)



[Wykres B2.2. Wydatki na instytucje oświatowe jako odsetek PKB \(2004\)](#)



wyższego typu A nie jest niższy niż średnio w OECD.

Ludzie korzystają z możliwości kształcenia na wszystkich etapach życia i coraz więcej osób szuka możliwości nauki za granicą.

Odsetek osób korzystających z nieformalnych form kształcenia ustawicznego i szkoleń związanych z wykonywanym zawodem różni się w zależności od kraju, ale w czterech państwach OECD – w Danii, Finlandii, Szwecji i Stanach Zjednoczonych – przeszło 35% mieszkańców w wieku od 25 do 64 lat korzystało z tej formy kształcenia i szkolenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

– Osoby dorosłe o wyższym poziomie wykształcenia chętniej korzystają z nieformalnych form kształcenia ustawicznego i szkoleń związanych z wykonywanym zawodem niż osoby o niższym wykształceniu.

– W przeszło połowie krajów OECD 70% dzieci w wieku od 3 do 4 lat uczęszcza do placówek przedszkolnych lub podstawowych. W 19 europejskich krajach OECD odsetek ten wynosi 75,9%.

– W 2005 r. przeszło 2,7 miliona studentów szkół wyższych kształciło się poza krajem, którego byli obywatelami, co oznacza wzrost naboru studentów zagranicznych w ubiegłym roku o 5%.

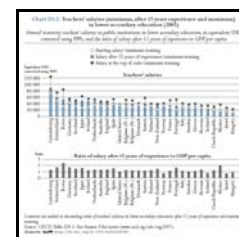
Czas nauczania, pensje nauczycieli i stosunek liczby uczniów do nauczycieli różnią się znacznie między poszczególnymi krajami.

Decyzje o liczbie godzin i lat, jakie uczniowie spędzają w klasach, oraz dotyczące programu nauczania odzwierciedlają priorytety i proporcje danego kraju. W kształtowaniu oświaty pomagają także kwestie budżetowe. Pensje nauczycieli stanowią największy pojedynczy składnik kosztów kształcenia szkolnego i jako takie stanowią główne wyzwanie dla twórców polityki, którzy starają się utrzymać poziom kształcenia przy zachowaniu poziomu wydatków. Wielkość klas stała się tematem numer jeden w wielu krajach OECD, jednak dowody na jej wpływ na wyniki uczniów nie są jednoznaczne. Ustalenia dotyczące podstawowych zagadnień polityki edukacyjnej:

– W krajach OECD nauka czytania, pisania i literatury, matematyki i nauk ścisłych stanowi niemal 50% obowiązkowego czasu nauczania uczniów w wieku 9–11 lat. W Australii oraz w krajach partnerskich, jakimi są Chile i Izrael, 13% lub mniej obowiązkowego programu nauczania przeznaczone jest na czytanie, pisanie i literaturę, podczas gdy we Francji, Meksyku i Niderlandach tematom tym poświęca się co najmniej 30% obowiązkowego programu.

– Wynagrodzenia nauczycieli z co najmniej piętnastoletnim doświadczeniem w szkołach odpowiadających gimnazjom w Polsce wynosi przeszło dwukrotność PKB na mieszkańca w Korei i w Meksyku; w Islandii i Norwegii oraz kraju partnerskim – Izraelu, pensje wynoszą 75% na mieszkańca lub mniej. Wysokość pensji waha się od 16 000 USD na Węgrzech do 51 000 USD i więcej w Niemczech, Korei i Szwajcarii oraz ponad 88 000 USD w Luksemburgu.

Wykres D3.2. Wynagrodzenia nauczycieli (minimum, 15 lat doświadczenia, maksimum) w szkolnictwie średnim I stopnia (2005)



– W latach 2002–2005 średnia wielkość klasy nie zmieniła się znacząco, wydaje się jednak, że zmniejszyły się różnice w wielkości klas w poszczególnych krajach OECD. Wielkość klas zmalała w krajach, gdzie była stosunkowo duża, takich jak Japonia, Korea i Turcja, zaś wzrosła w państwach, gdzie była niewielka, np. w Islandii.

© OECD 2007

Niniejsze podsumowanie nie jest oficjalnym tłumaczeniem materiałów OECD.

Kopiowanie niniejszego podsumowania jest dozwolone pod warunkiem zamieszczenia informacji o prawach autorskich OECD i tytułu oryginalnej publikacji.

Wielojęzyczne podsumowania są tłumaczeniami fragmentów dokumentów OECD, pierwotnie opublikowanych w językach angielskim i francuskim.

Są one dostępne bezpłatnie w internetowej księgarni OECD: www.oecd.org/bookshop/

Dokładniejsze informacje można uzyskać, kontaktując się z Działem Praw Autorskich i Tłumaczeń w Dyrektoracie do Spraw Publicznych i Komunikacji: rights@oecd.org, faks: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France



Zachęcamy do odwiedzania naszej strony internetowej: www.oecd.org/rights/